

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ALGILADIKLARI ANNE-BABA TUTUMLARINA GÖRE BİLİŞSEL ESNEKLİKLERİNİN VE KARAR VERME STİLLERİNİN İNCELENMESİ¹

Investigation Of High School Students' Cognitive Flexibility And Decision-Making Styles According To Perceived Parental Attitudes

Uzm. Mehmet Emin TATLICI

MEB, Psikolojik Danışman, Mersin/Türkiye

ORCID: 0000-0003-0216-0895

Prof. Dr. Binnaz KIRAN

Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi/ EBB Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Mersin/Türkiye

ORCID: 0000-0002-9027-2872

Cite As: Tatlıcı, M.E. & Kıran, B. (2021). "Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarına Göre Bilişsel Esnekliklerinin Ve Karar Verme Stilllerinin İncelenmesi", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 7(47): 1481-1495.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin cinsiyet ve algıladıkları anne-baba tutumlarına göre bilişsel esneklik düzeyleri ile karar verme stillerinin farklılaşp farklılaşmadığını incelemektir. Araştırma örneklemini Mersin ili ortaöğretim kurumlarında eğitimlerine devam eden 1020 (557 kadın, 463 erkek) öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada "Anne-Baba Tutumları Ölçeği" (Eldeleklioğlu, 1996), "Bilişsel Esneklik Ölçeği" (Çelikkaleli, 2014) ve "Ergenlerde Karar Verme Ölçeği" (Çolakkadioğlu, 2003) kullanılmıştır. Verilerin analizinde çift yönlü varyans analizi (ANOVA), farkın kaynağını belirlemek için Tukey testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, cinsiyet açısından erkeklerin karar vermede özsayıgıları daha yüksek bulunurken, kadınların panik karar stilini; erkeklerin ise umursamazlık karar stilini daha fazla kullandıkları görülmüştür. Algılanan anne-baba tutumları açısından anne-baba tutumunu demokratik algılayan öğrencilerin karar vermede özsayıgılarının daha yüksek olduğu ve ihtiyatlı seçicilik karar stilini daha fazla kullandıkları bulunmuştur. Otoriter anne-baba tutum algısına sahip olan öğrencilerin umursamazlık ve sorumluluktan kaçma karar stilini; koruyucu-istekçi tutum algısına sahip olanların ise panik karar stilini daha fazla kullandıkları görülmüştür. Cinsiyet açısından öğrencilerin bilişsel esneklikleri farklılaşmazken, anne-baba tutumunu demokratik algılayan öğrencilerin bilişsel esneklikleri daha yüksek bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Anne-baba tutumu, Bilişsel Esneklik, Karar Verme Stilleri

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine whether cognitive flexibility levels and decision making styles differ according to high school students' gender and parental attitudes perceived. The research sample consists of 1020 (557 female, 463 male) students who continue their education in secondary education institutions in the central districts of Mersin. In the research, "Parental Attitude Scale" (Eldeleklioğlu, 1996), "Cognitive Flexibility Scale" (Çelikkaleli, 2014) "Adolescent Decision Making Scale" (Çolakkadioğlu, 2003) was used. In the analysis of the data, two-way analysis of variance (ANOVA) was conducted to determine whether the difference between the variables was significant. Tukey test was used to determine the source of the difference. While men's self-esteem is higher in decision making, it has been observed that women use panic decision style and men use complacency decision style more. It has been found that students who perceive the parents' attitude democratically have higher self-esteem in decision making and use the prudent selective decision style more. It has been observed that students with the perception of authoritarian parental attitude use the complacency and cop out decision style, and those with the perception of protective-willing attitude use the panic decision style more. While cognitive flexibility of students does not differ in terms of gender, cognitive flexibility of them differs in favor of democratic attitude in terms of perceived parental attitudes. The cognitive flexibility of the students, who perceive their parents' attitude as democratic, has been found to be higher.

Key Words: Parental Attitude, Cognitive Flexibility; Decision Making Styles

1. GİRİŞ

Karar verme, insan yaşamında yer alan en önemli yaşam becerilerinden biridir (Güçray, 1998). Yaşamın başından sonuna sürekli gelişim içinde olan birey, değişen dünyayla birlikte karar verme durumuyla daha sık karşılaşmaktadır (Çolakkadioğlu, 2010). Karar verme bir seçimle karşılaşıldığında çatışma çözme amaçlı gerçekleştirilen (Janis ve Mann, 1976), stresi azaltmaya yönelik bir yönelim (Kuzgun, 1992), sonuçları tahmin edilen bir problem çözme becerisi (Morris, 2002; Xia, Xie, Zhou ve DeFrain, 2004) ya da bilişsel süreçler yoluyla varolan şartlara göre en uygun görüneni seçme (Avşaroğlu, 2007) şeklinde tanımlanmaktadır.

¹ Bu çalışma Mersin Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma Projeleri Birimince 2017-2-TP2-2597 proje numarası ile desteklenmiştir. Ayrıca Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapılan yüksek lisans tezinden alınmıştır.

Bireyler birbirinden farklı ancak sınırları her zaman belirgin olmayan yollar kullanarak karar vermektedirler. Birey sistemli kararlar verebildiği gibi sezgilere dayalı, içtepisel ya da panik kararlar da verebilmektedir (Mann, Harmoni ve Power, 1989). Verilen kararın niteliğini belirleyen en önemli etken bireyin karar verme stilidir. Thunholm (2004) karar verme stilini, karar sürecinde elde edilen bilginin değerlendirilmesinde ortaya çıkan bireysel fark olarak tanımlamaktadır.

Karar verme stilleri yaş, cinsiyet, bilişsel süreçler, aile yapısı, kişilik özellikleri, sosyal çevre ve akademik yaşantılardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmektedir (Schvaneveldt ve Adams, 1983; Xia, vd., 2004). Güçray (1998) yaşa bağlı olarak karar verme yeterliliğinin geliştiğini; ergenlik döneminde bu gelişimin anlamlı farklılıklar ortaya koyduğunu belirtmiştir. Mann, Harmoni ve Power (1989) erenlik dönemindeki bireylerin, seçenekleri oluşturma ve değerlendirmede yeterli olamadıklarını ancak 15'li yaşlardan başlayarak, ergenlerin birçoğunun karar verme yaklaşımlarının anlamlı şekilde gelişim gösterdiğini belirtmektedirler.

Ergenlik, birçok gelişim görevini beraberinde getiren, hızlı değişimlerin gerçekleştiği, kendine özgü özellikleri olan bir dönüm noktasıdır (Santrock, 2014). Bu dönüm noktası, ergenin yaşamında yeni seçenekler keşfettiği ve karar verme becerilerinin edinildiği bir zaman aralığıdır. Steinberg (2013) bu dönemi kararlar açısından gelecek için hazırlanmanın odağı olarak niteler. Karar verme becerilerindeki yetkinliği, ergenin sosyal açıdan kabulü, psikolojik uyumu ve kariyeri üzerinde hayat süresince etkisini gösterecek doğurgulara sahiptir (Brendgen, Lamarche, Wanner ve Vitaro, 2010; Güçray, 2001).

Ergenlerde karar verme becerilerinin gelişiminde birçok faktör rol oynamaktadır. Brown ve Mann (1990)'a göre bu becerinin gelişiminde en önemli faktör aile yapısı ve dinamiğidir. Bu bağlamda aile, karar verme becerilerinin kazanılmasında bir laboratuvar olarak nitelendirilmektedir. Ergenler genellikle anne-babalarının karar yöntemlerini gözleyerek, karar verme becerilerini geliştirirler. Anne-babalar ergenin bu dönemde, davranışlarında ve yaptıkları seçimlerde yol gösterici olan en etkili kurumdur (Brown ve Bakken, 2011). Eldeleklioğlu (1996) karar vermenin eğitimle kazanılan bir beceri olduğunu, anne babanın da görelî bu eğitim sürecinde çocukluk yıllarından itibaren başrolü oynadığını belirtmektedir.

Bireylerin aile kararlarına katılım göstermeyi istediği en yoğun dönem ergenlik dönemidir. Çolakkadioğlu (2003) ergen ve anne-baba arasındaki etkileşimin demokratik olduğu durumlarda, ergenlerin alınacak kararlara katılım davranışlarının arttığını belirtirken, Schvaneveldt ve Adams (1983) anne-babanın, ergenle daha esnek bir iletişim kurarak, bağımsız karar vermesine destek olduğunda ergenin aile kararlarına katılımında daha istekli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Brown ve Mann (1990) yaptıkları çalışmada, anne-baba ile ergen arasındaki bağın zayıf olduğu ve sıklıkla çatışma yaşanan ailelerde ergenin karar vermede kaçınan davrandığı ve aile kararlarına daha az katıldığını gözlemişlerdir. Bir diğer çalışmada Brown ve Mann (1991), ebeveynin kararlarına duyduğu özgüvenin, ergenin karar vermeye yönelik özgüveniyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bednar ve Fisher (2003) yaptıkları çalışmada anne-baba tutumunu otoriter olarak algılayan ergenlerin karar vermeyi çoğunlukla sıkıntılı ve zor bir durumla karşılaşma olarak algıladıkları bulgusuna ulaşmışlardır.

Bu bilgiler çerçevesinde ergenin karar verme becerilerinin gelişiminde anne-baba tutumlarının yadsınamayacak düzeyde etkili olduğu düşünüldüğünden bu ilişkinin araştırılması çalışmanın problemlerinden birini oluşturmaktadır. Aynı zamanda anne-baba tutum farklılıklarının hangi karar stillerini işaret ettiği ve çalışmanın beklenen sonuçları, bu konuyla ilgili yapılmış diğer çalışmaların genellenabilirliğini artıracaktır.

Bu araştırmanın diğer bir problem durumu, anne-baba tutumlarının bilişsel esneklikle olan ilişkisinin incelenmesidir.

Bilişsel esneklik ilk olarak Spiro ve Jeng (1990) tarafından bir görevi farklı açılardan ele alarak değerlendirme, bu görevdeki değişimler sonucu oluşan beklenti ve isteklere göre bireyin varolan bilgilerini tekrar yapılandırma becerisi olarak tanımlanmıştır. Dennis ve Vander Wal (2009)'da bilişsel esnekliği, değişen durum ve olaylara uyum amaçlı bilişlerin değiştirilmesi olarak ele almışlardır. Stevens (2009)'a göre bilişsel esneklik birbirini takip eden süreçlerden oluşur. Bilişsel esneklik, karşılaşılan bir probleme çoklu stratejilerle yaklaşma, düşünceler arası geçişler yapma ve bu sayede varolan duruma uyum sağlamayı içerir.

Bilişsel esneklik Martin ve Rubin (1995) tarafından kişilerarası iletişimin bir bileşeni ve problem çözme boyutuyla ele alınmıştır. Bilişsel esneklik 3 temel öğeyi içerir: a) bireyin bir durum karşısında farklı alternatifleri kullanabileceğinin farkında olması, b) bu alternatiflere uyum sağlama noktasında istekli ve esnek olması, c) bu esnekliği gerçekleştirmede kendini yetkin hissetmesidir (Martin ve Rubin, 1995; Martin ve Anderson, 1998).

Bilişsel esneklik birçok olumlu kişilik özelliğinin kaynağıdır. Bilişsel esneklik düzeyi yüksek olan bireyler ilişkilerinde dengeli ve yapıcı aynı zamanda atılgan tutum gösterirler. Bu kişiler değişime açıktırlar, alışılmadık durumlar karşısında katı düşünmezler, çoklu alternatifleri değerlendirirler. Zorlayıcı bir yaşam olayı karşısında olumlu başedebilme becerisine sahiptirler, spontan değişimler yaparak alternatif fikirler üretirler (Anderson, 2002; Bilgin, 2009; Martin ve Rubin, 1995; Martin ve Anderson, 1998).

Bilişsel esnekliğin yaş dönemlerine göre nasıl bir gelişim çizgisinde ilerlediği incelendiğinde, daha anlamlı şekilde erken çocukluk döneminde gelişmekte, 10-12 yaş civarında ise kritik bir gelişim süreci göstermektedir. Ergenlik döneminde soyut işlemleri anlamlandırma ve bilgi işleme sürecinin değişimi ile bilişsel esneklik olgunlaşmaktadır (Anderson, 2002). Bu bilgiye paralel olarak Gündüz (2013) bilişsel esnekliğin, doğumdan itibaren gelişmeye başlayıp, çocukluk ve ergenlik dönemi boyunca gelişiminin devam ettiğini belirtmiştir.

Yapılmış çalışmalara bakıldığında, bireylerin bilişsel esnekliklerinin gelişiminde, çocukken içinde buldukları aile iletişim biçimlerinin de etkili olduğu görülmektedir (Koesten, Schrodte ve Ford, 2009). Bilişsel esneklik yaşamın ilk dönemlerinde şekillenmeye başladığından, bu yapıyı bireyin ebeveynleri ile olan ilişkisiyle birlikte değerlendirmek oldukça önemlidir. Robin ve Foster (1989) sosyal öğrenmeye ait çeşitli kavramlarla bilişsel kuramı birlikte inceledikleri çalışmalarında, anne-babaların kendi yaşam süreçlerinden edindiklerini, çocuklarıyla kurdukları ilişkide kullandıklarını belirterek, soyutlama, keyfi yormada, genelleme, kesinlikçi düşünme gibi bazı bilişsel çarpıtmaları çocuklarına da aktardıkları bulgusuna ulaşmışlardır.

Bu bağlamda ergenin bilişsel esneklik düzeyinin anne baba tutumları ile yakın bir ilişki içerisinde olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan bilişsel esneklikle ilişkili pek çok kavram araştırmalara konu olmuştur. Stres, sosyal yetkinlik beklentisi, öfke ve öfke ifade tarzları, romantik ilişki inançları, uyum ve kaygı bunlardan bazılarıdır. Ancak anne-baba tutumlarının bilişsel esneklikle birlikte ele alındığı araştırma sayısının kısıtlı olması bu araştırmaya zemin hazırlamıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin cinsiyetlerine ve anne babalarını demokratik, otoriter ve koruyucu olarak algılamalarına göre karar verme stilleri ve bilişsel esnekliklerinin anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesidir.

1.2. Problem ve Alt Problemler

Lise öğrencilerinin cinsiyet ve algıladıkları anne baba tutumlarına göre karar verme stilleri ve bilişsel esneklikleri farklılaşmakta mıdır?

1. Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine ve algıladıkları anne-baba tutumlarına göre karar verme stilleri alt boyutları farklılaşmakta mıdır?
2. Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine ve algıladıkları anne-baba tutumlarına göre bilişsel esneklikleri farklılaşmakta mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Örneklem

Araştırmanın evrenini, Mersin ili merkez ilçelerinde bulunan liselere devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklemi ise evrenden seçilen 11 okulda ve tüm sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada tabakalı ve oranlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklem grubunun cinsiyet ve algılanan anne baba tutumlarına göre dağılımı Tablo 2.1.' de verilmiştir.

Tablo 2.1. Örneklem Cinsiyet ve Algılanan Anne-Baba Tutumlarına Göre Dağılımı

		Algılanan Anne-Baba Tutumu			
		Demokratik ABT	Koruyucu-İstekçi ABT	Otoriter ABT	Toplam
Cinsiyet	Kadın	300	121	136	557
	Erkek	204	122	137	463
	Toplam	504	243	273	1020

Araştırmaya 1020 öğrenci katılmış olup 557'si kadın, 463'ü erkektir. Öğrencilerden 504'ü anne babasını demokratik, 243'ü koruyucu-istekçi ve 273'ü otoriter olarak algılamaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, Eldeleklioğlu (1996) tarafından geliştirilen ‘‘Ana-Baba Tutumları Ölçeği’’ (ABTÖ); Çelikkaleli (2014) tarafından uyarlanan ‘‘Bilişsel Esneklik Ölçeği’’ (BEÖ) ve Çolakkadıoğlu (2003) tarafından uyarlanan ‘‘Ergenlerde Karar Verme Ölçeği’’ (EKVÖ) kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgilerine ulaşma amaçlı araştırmacı tarafından ‘‘Kişisel Bilgi Formu’’ hazırlanmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Bu araştırma ilişkisel tarama modelinde yapılan bir çalışmadır. Değişkenler arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla çift yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırmada farklılıkların kaynağını test etmek için Tukey testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

Araştırmada kullanılan Ana-Baba Tutumları Ölçeği'nin alt boyutlarının puanlanması yeniden düzenlenmiştir. Öğrencilerin hangi anne-baba tutum algısına sahip olduğunu belirlemek için alt boyutlara ait ham puanlar ortalama ve standart sapmanın etkisinden arındırılmıştır. Bu amaçla ham puanlar ‘‘z’’ standart puanlara dönüştürülmüştür. Öğrencinin en yüksek ‘‘z’’ standart puanına sahip olduğu boyut o öğrencinin algıladığı anne-baba tutumunu göstermektedir.

3. BULGULAR

Bu bölümde lise öğrencilerinin cinsiyete ve anne-babalarını demokratik, otoriter ve koruyucu/istekçi olarak algılamalarına göre bilişsel esneklikleri ve karar verirken kullandıkları stillerin farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular sunulmuştur.

3.1. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine ve Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarına Göre Karar Verme Stilleri Arasındaki Fark

Araştırmanın ilk problemi ‘‘Lise öğrencilerinin cinsiyet ve anne-baba tutum algısına göre ergenlerde karar verme ölçeği alt boyutlarına ait puan ortalamaları farklılaşmakta mıdır?’’ şeklinde ifade edilmiştir. Elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine ve algıladıkları anne-baba tutumlarına göre Ergenlerde Karar Verme Alt Ölçek puanlarına ait betimsel istatistik bulguları Tablo 3.1.'de yer almaktadır.

Tablo 3.1. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine ve Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarına Göre Ergenlerde Karar Verme Alt Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistik Sonuçları

Anne-Baba Tutumu	Cinsiyet	N	K.V. Özsayı		K.V İhtiyatlı Seçicilik		K.V Umursa-mazlık		K. V Panik		K. V Sorumluktan Kaçma	
			\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss
Demokratik	Kadın	300	12,00	3,17	13,32	2,66	2,43	1,97	7,12	3,88	3,78	2,69
	Erkek	204	13,17	2,92	13,39	2,70	3,02	2,39	5,15	3,52	3,80	2,69
	Toplam	504	12,47	3,12	13,34	2,67	2,67	2,17	6,32	3,86	3,79	2,69
Koruyucu – İstekçi	Kadın	121	10,90	,10	12,61	2,91	3,51	1,97	8,29	3,77	4,92	2,63
	Erkek	122	12,22	3,17	13,04	3,04	3,88	2,52	6,95	3,66	4,78	2,79
	Toplam	243	11,56	3,20	12,82	2,98	3,69	2,26	8,11	3,89	4,85	2,70
Otoriter	Kadın	136	10,09	3,69	11,77	2,96	3,63	2,56	8,65	3,57	5,09	3,19
	Erkek	137	11,33	2,94	11,86	3,16	4,27	2,89	6,83	3,65	5,32	2,91
	Toplam	273	10,71	3,39	11,82	3,06	3,95	2,75	7,73	3,72	5,21	3,05
Toplam	Kadın	557	11,29	3,38	12,78	2,86	2,96	2,20	7,96	3,89	4,35	2,87
	Erkek	463	12,37	3,09	12,84	3,00	3,62	2,64	6,12	3,69	4,51	2,85
	Toplam	1020	11,78	3,29	12,81	2,92	3,26	2,43	7,13	3,91	4,42	2,86

Öğrencilerin cinsiyet ve anne-baba tutum algılarına göre Ergenlerde Karar Verme Alt Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamaya yönelik ilişkisiz ölçümler için çift faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 3.2.'de yer almaktadır.

Tablo 3.2. Lise öğrencilerinin Cinsiyetlerine ve Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarına Göre Ergenlerde Karar Verme Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Özsayı	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p
	Anne-Baba Tutumu	633,46	2	316,73	31,61	.000
	Cinsiyet X ABT	.824	2	.412	.041	.960
	Hata	10158,33	1014	10,018		
	Toplam	152838,00	1020			
İhtiyatlı	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p

Seçicilik	Anne-Baba Tutumu	412,27	2	206,136	25,18	.000
	Cinsiyet X ABT	5,762	2	2,881	.352	.703
	Hata	8299,19	1014	8,185		
	Toplam	176252,00	1020			
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p
Umursamazlık	Cinsiyet	65,469	1	65,469	11,85	.001
	Anne-Baba Tutumu	316,37	2	158,186	28,64	.000
	Cinsiyet X ABT	2,670	2	1,335	.242	.785
	Hata	5599,838	1014	5,523		
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p
Panik	Cinsiyet	957,165	1	957,165	69,81	.000
	Anne-Baba Tutumu	817,326	2	408,663	29,80	.000
	Cinsiyet X ABT	9,479	2	4,740	.346	.708
	Hata	13902,859	1014	13,711		
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p
Sorumluluk-tan Kaçma	Cinsiyet	.315	1	.315	.040	.841
	Anne-Baba Tutumu	406,700	2	203,350	25,93	.000
	Cinsiyet X ABT	4,542	2	2,271	.290	.749
	Hata	7949,269	1014	7,840		
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p
	Toplam	28355,000	1020			

Tablo 3.2' de görüldüğü gibi cinsiyete göre öğrencilerin karar vermede özsayı ($F_{(1, 1014)}=35,180$, $p<.05$), umursamazlık ($F_{(1, 1014)}=11,855$, $p<.05$) ve panik ($F_{(1, 1014)}=69,811$, $p<.05$) puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu; karar vermede ihtiyatlı seçicilik ($F_{(1, 1014)}=1,057$, $p>.05$) ve sorumluluktan kaçma ($F_{(1, 1014)}=.040$, $p>.05$) puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Cinsiyet açısından karar vermede özsayı ve umursamazlığın erkekler lehine; karar vermede paniğin ise kadınlar lehine farklılaştığı görülmektedir.

Algılanan anne-baba tutumlarına göre; öğrencilerin karar vermede özsayı ($F_{(2, 1014)}=31,616$, $p<.05$), ihtiyatlı seçicilik ($F_{(2, 1014)}=25,186$, $p<.05$), umursamazlık ($F_{(2, 1014)}=28,644$, $p<.05$), panik ($F_{(2, 1014)}=29,806$, $p<.05$) ve sorumluluktan kaçma ($F_{(2, 1014)}=25,939$, $p<.05$) puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Anne-baba tutum algısına göre oluşan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak için yapılan Tukey Testi sonucunda, anne-baba tutumunu demokratik algılayan öğrencilerin karar vermede özsayı ($\bar{x}=12,47$) ve ihtiyatlı seçicilik ($\bar{x}=13,34$) puanlarının daha yüksek; anne-baba tutumunu otoriter olarak algılayanların karar vermede umursamazlık ($\bar{x}=3,95$) ve sorumluluktan kaçma ($\bar{x}=5,21$) puanlarının daha yüksek; anne-baba tutumunu koruyucu-istekçi algılayan öğrencilerin ise karar vermede panik ($\bar{x}=8,11$) puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür.

3.2. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine ve Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarına Göre Bilişsel Esneklikleri Arasındaki Fark

Araştırmanın ikinci problemi "Lise öğrencilerinin cinsiyet ve anne-baba tutum algısına göre bilişsel esneklik puan ortalamaları farklılaşmakta mıdır?" şeklinde ifade edilmiştir. Elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine ve algıladıkları anne-baba tutumlarına göre bilişsel esneklik puanlarına ait betimsel istatistik bulguları Tablo 3.3' da yer almaktadır.

Tablo 3.3. Lise öğrencilerinin Cinsiyetlerine ve Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarına Göre Bilişsel Esneklik Puanlarına Ait Betimsel İstatistik Sonuçları

Anne-Baba Tutumu	Cinsiyet	\bar{X}	Bilişsel Esneklik	
			Ss	N
Demokratik	Kadın	57,61	6,94	300
	Erkek	58,46	7,44	204
	Toplam	57,95	7,15	504
Koruyucu-İstekçi	Kadın	54,47	7,77	121
	Erkek	55,85	7,53	122
	Toplam	55,16	7,66	243
Otoriter	Kadın	53,67	7,62	136
	Erkek	53,25	7,94	137
	Toplam	53,46	7,77	273
TOPLAM	Kadın	55,96	7,50	557
	Erkek	56,23	7,91	463
	TOPLAM	56,08	7,69	1020

Öğrencilerin cinsiyet ve anne-baba tutum algularına göre Bilişsel Esneklik Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamaya yönelik çift yönlü varyans analizi sonuçları tablo 3.4.'de sunulmuştur.

Tablo 3.4. Lise öğrencilerinin Cinsiyetlerine ve Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarına Göre Bilişsel Esneklik Puanlarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Bilişsel Esneklik	Cinsiyet	83,060	1	83,060	1,497	.221
	Anne-Baba Tutumu	3930,438	2	1965,219	35,429	.000
	Cinsiyet X ABT	115,426	2	57,713	1,040	.354
	Hata	56245,149	1014	55,469		
	Toplam	3269225,000	1020			

Tablo 3.4. incelendiğinde öğrencilerin bilişsel esneklik puanları üzerinde cinsiyete göre ($F_{(1, 1014)}=1,497$ $p>.05$) anlamlı bir fark olmadığı ancak anne-baba tutumuna göre ($F_{(2, 1014)}=35,429$, $p<.05$) farkın anlamlı bulunduğu görülmektedir. Bilişsel esneklik puanları üzerinde cinsiyet ve anne baba tutumu ortak etkisinde ($F_{(2, 1014)}=1,040$, $p>.05$) ise etkileşimin anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Tukey testi sonucuna bakıldığında, anne-baba tutumunu demokratik algılayan öğrencilerin ($\bar{x}=57,95$), koruyucu-istekçi ($\bar{x}=55,16$) ve otoriter ($\bar{x}=53,46$) algılayanlara; koruyucu istekçi algılayan öğrencilerin ise otoriter algılayanlara göre bilişsel esneklik puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle anne-baba tutumlarını demokratik algılayan öğrencilerin bilişsel esneklikleri daha yüksektir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Lise Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Karar Verme Stillerine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Cinsiyet açısından elde edilen bulgulara göre, erkeklerin karar vermede özsayıları ile umursamazlık stilinin kadınlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Kadınların ise karar vermede panik stilinin erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. İhtiyatlı seçicilik ve sorumluluktan kaçma stilinin ise cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Karar vermede özsayı, bireyin bağımsız karar alma ve kararlarına güven duymasıdır (Köse, 2002) Radford, Friedman ve Mann (1993)'in ergenlerle yaptıkları araştırmada, erkeklerin karar vermede daha yüksek özsayıya sahip oldukları ve kararlarına daha fazla güven duydukları saptanmıştır. Güçray (2001) karar verme stilleri ile özsayıyı incelediği araştırmada, erkeklerin karar vermede özsayılarının kadınlardan yüksek olduğu bulgusu araştırma sonucuyla paraleldir. Erkeklerin karar vermede özsayılarının, kadınlardan yüksek olduğu sonucuna ulaşan ve araştırma sonucuyla paralel başka araştırmalarda bulunmaktadır (Ceyhan ve Candangil, 2006; Dülger, 2009; Filippello, Sorrenti, Larcen ve Rizzo, 2013). Türk toplumunda kadınlar çocukluk çağından itibaren kısıtlayıcı tutuma daha fazla maruz kalmakta (Yörükoğlu, 1997), kendilerini ifade etme ve karar verme konusunda daha az özendirilmektedir (Öztürk, Kutlu ve Atlı, 2011). Ayrıca kadınlar erkeklere göre, toplumsal normlara ve aile içi kurallara daha fazla uyma eğilimi göstermektedir (Kulaksızoğlu, 2009). Bu açıdan, kadınların erkeklere göre karar vermede özsayılarının daha düşük olması beklenilebilir. Genel olarak kadınların davranışlarında daha kontrollü ve dikkatli olmaları gerektiğine yönelik bir beklentinin olması, onların karar vermede özsayılarını olumsuz yönde etkileyen bir neden olabilir.

Araştırmada cinsiyete göre elde edilen diğer bulgu ise kadınların karar vermede panik stillerinin anlamlı düzeyde yüksek bulunmasıdır. Kaşık (2009)'ın çalışmasında, kadınların karar vermede panik stilini erkeklerden daha fazla kullandıkları bulgusu araştırma sonucuyla paraleldir. Güçray (1998) ergenlerin karar verme davranışlarını incelediği çalışmada, kadınların karar sürecinde daha stresli ve özgüvenlerinin daha düşük olduğunu saptamıştır. Kadınların karar vermede panik stilini erkeklerden daha fazla kullandıkları başka araştırmalar da bulunmaktadır (Can, 2009; Tatlıoğlu, 2010). Kadınların panik karar verme stilini daha fazla kullanmasında, çocukluktan itibaren daha kontrollü davranışlar sergilemeleri gerektiği yönündeki algının etkili olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte yaşam deneyimi açısından erkeklere oranla kadınlara daha sınırlı imkanlar verilmesi, çevreyi araştırma ve yaşayarak öğrenmelerinin sıklıkla denetleyici bir tutuma maruz kalması, karar vermede daha fazla stres ve panik yaşamalarına neden olduğu düşünülmektedir.

Cinsiyete göre elde edilen bir diğer bulgu ise erkeklerin karar vermede umursamazlık stillerinin anlamlı düzeyde yüksek bulunmasıdır. Bacanlı ve Sürücü (2006) yaptıkları çalışmada, erkeklerin karar vermede

umursamazlık stilini daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Güçray (1998) ve Dülger (2009)'in araştırmalarında, ilgisizlik karar stilinin erkeklerde daha yüksek olduğu bulgusu araştırmanın sonucuyla paraleldir. Kadınların çevrenin beklentilerine daha duyarlı olmaları, erkeklerin ise kayıtsız kalmalarının toplumsal açıdan daha normal karşılanması (Dülger, 2009), karar vermede umursamazlığın erkeklerde daha yüksek olma nedenlerinden biri olarak düşünülebilir. Sosyal yaşamda erkeklerin, davranışlarının denetlendiği veya kontrol edildiği hissini, kadınlardan az yaşadığı düşünülmektedir. Bu da karar vermede erkeklerin umursamazlık stilini daha fazla kullanmalarının başka bir nedeni olabilir.

4.2. Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumlarına Göre Karar Verme Stillere İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Anne-baba tutumunu demokratik algılayan öğrencilerin karar vermede özsayıları daha yüksektir. Anne-baba tutumunu demokratik algılayanların ihtiyatlı seçiciliği; koruyucu-istekçi algılayanların karar vermede paniği; otoriter algılayanların ise umursamazlık ve sorumluluktan kaçma karar stilini kullandıkları gözlenmiştir.

Araştırma bulgularına göre ergenlerde olumlu ve olumsuz karar verme stillerinin anne-baba tutumlarına göre farklılaştığını destekleyen araştırmalar bulunmaktadır. Tatlıoğlu (2010) yaptığı çalışmada anne-babasını demokratik algılayan öğrencilerin karar vermede özsayılarının; koruyucu algılayanların ise panik karar verme stillerinin yüksek olduğu sonucu bu araştırma ile paraleldir. Tunç (2011) anne-baba kabul tutumu ile karar vermede özsayı ve ihtiyatlı seçicilik arasında pozitif; anne-baba kabulü ile karar vermede, sorumluluktan kaçma, panik ve umursamazlık stili arasında negatif yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dülger (2009)'in demokratik/ilgili baba tutumu ile ihtiyatlı seçicilik arasında pozitif; Eldeleklioğlu (1996)'nun demokratik ebeveyn tutumu ile mantıklı ve bağımsız karar verme arasında bulunduğu pozitif ilişki bulgusu araştırma sonucuyla örtüşen diğer araştırmalardır.

Araştırmada anne-baba tutumunu demokratik algılayan öğrencilerin karar vermede ihtiyatlı seçicilikleri yüksek bulunmuştur. Demokratik tutumun sergilendiği aile ortamında, ergenin karar vermesi, aile kararlarına katılım sağlaması ve deneme yanılma yoluyla karar verme becerilerini öğrenmesi desteklenir. Karar sorumluluğu almasına imkan verilen ve kararları desteklenen ergenlerin daha özerk ve kendilerine güvenerek karar almaları olasıdır. Bu yönüyle ergenin karar vermede özsayısı da yükselecektir. Kulaksızoğlu (2009)'na göre demokratik anne-baba tutumu, çocuklarda karar verme becerisinin gelişmesinde en uygun aile ortamıdır. Bu tutuma sahip anne-babalar çocuklarının bağımsız kişilik gelişimini teşvik eder. Bu yönüyle elde edilen bir fırsat, çocukluktan itibaren sorumluluk duygusu oluşturarak daha sistematik karar almanın yolunu açacaktır. Dolayısıyla demokratik anne-baba tutum algısına sahip ergenlerin ihtiyatlı ve mantıklı karar verme düzeylerinin yüksek olması beklenen bir bulgudur.

Araştırmada anne-baba tutumunu koruyucu ve istekçi algılayan öğrencilerin karar vermede panik stilleri anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Aşırı koruyucu tutuma sahip olan anne-babalar, sıklıkla denetleyici rolü üstlenerek müdahaleci bir yaklaşım sergilerler. Müdahaleci yaklaşım ergenin kararlarına güven duymamasına zemin hazırlar. Kulaksızoğlu (2009)'na göre bu türden bir yaklaşım girişken davranışları engelleyerek, bağımlı ve kaygılı kişilik özellikleri oluşturur. Koruyucu tutumla yetiştirilen ergenin, çevreyi araştırması, yaşayarak öğrenmesi engellendiğinden (Yavuzer, 1992) karar yükümlülüğü ile karşılaştığında yanlış karar vermekten kaçınma amaçlı panik karar vermesi olası bir sonuçtur. Scott ve Bruce (1995) anne-babayı koruyucu olarak algılayan ergenlerin çatışmadan kaçınma amaçlı panik karar verdikleri sonucuna ulaşmıştır. Tatlıoğlu (2010) ve Tunç (2011) araştırmalarında benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Dolayısıyla koruyucu-istekçi anne-baba tutumuyla yetişen ergenlerin panik karar verme puanlarının yüksek olması araştırmada beklenen bir bulgudur.

Anne-baba tutum algısı otoriter olan öğrencilerin karar vermede umursamazlık ve sorumluluktan kaçma stilleri anlamlı derecede yüksektir. Otoriter anne-baba tutumunda davranışlar daha sıkı kontrol edilerek bastırılmakta, bireyselleşme isteği engellenmektedir. Bu da ergenin özsayısını azaltarak olumlu karar verme stilleri geliştirmesini kısıtlamaktadır (Eldeleklioğlu, 1996). Otoriter anne-baba tutum algısına sahip ergenin olası baskı ya da eleştiriden kaçınma amaçlı karar verme sorumluluğunu üstlenmediği düşünülebilir. Otoriter anne-baba tutumunda ilgi ve ihtiyaçlar dikkate alınmaz, çocuğun istekleri bastırılmaya çalışılır. Katı disiplin algısının ergeni karar vermektan alıkoyacağı söylenebilir. Bu da seçim yapmada güçlük ve düşüncelerini dile getirmede zorlanma gibi karar vermeyi olumsuz etkileyecek yaşantıları ortaya koyacaktır. Tüm bu bilgiler ışığında, otoriter anne-baba tutumunun öğrencilerde umursamazlık ve sorumluluktan kaçma gibi karar verme stillerini ortaya çıkarması olası bir bulgudur.

4.3. Lise Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Bilişsel Esnekliklerine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada bilişsel esnekliğin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Araştırma bulgusuyla paralel olarak bilişsel esnekliğin cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşan araştırmalar bulunmaktadır (Anayurt, 2017; Bilgiç, 2015; Çelikkaleli, 2014; Çuhadaroğlu, 2011; Diril, 2011; Laçın, 2015; Martin ve Rubin, 1995; Öz, 2012).

Bilişsel esnekliğin gelişiminde, yaşamın ilk dönemlerinde elde edilen deneyimler önemli rol oynamaktadır (Gündüz, 2013). Bilişsel esnekliğin kaynağı olan bu deneyimler cinsiyete göre değil, sosyal çevreye, kişiler arası ilişkilere ve anne baba tutumları gibi ilişki kurulan yapılara göre farklılaşacağı düşünülmektedir. Çuhadaroğlu (2011) bilişsel esnekliğin cinsiyet değişkeninden etkilenmediğini belirtirken, Çelikkaleli (2014) bilişsel esnekliği oluşturan yaşam deneyimlerinden kadın ve erkeklerin benzer oranlarda etkilendiğini bu sebeple benzer bilişsel yapıların oluşabileceğini belirtmiştir.

4.4. Lise Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarına Göre Bilişsel Esnekliklerine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Anne-baba tutumlarına göre bilişsel esneklik puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Anne-baba tutumunu demokratik algılayan öğrencilerin bilişsel esneklik puanlarının sırasıyla koruyucu-istekçi ve otoriter algılayanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Bilişsel esneklik kavramıyla anne-baba tutumlarının doğrudan incelendiği araştırmalar olmakla birlikte, yapılan araştırmaların sınırlı olduğu gözlenmektedir. Ancak aile içi iletişim ve anne-baba tutumunun dolaylı olarak incelendiği araştırmalar bulunmaktadır. Bu bağlamda, Bilgin (2009) çalışmasında, anne-babanın otoriter yaklaşımının bilişsel esnekliği yordayan bir değişken ve otoriter tutum ile bilişsel esneklik arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Anne-babanın otoriter tutumu bilişsel esnekliğin gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir değişkendir. Bir diğer araştırmada, babanın otoriter ve sınırlayıcı tutumunun, bilişsel esnekliği azalttığı saptanmıştır (Melby vd., 1993). Bu bulguların araştırma sonucuyla paralel olduğu görülmektedir.

Robin ve Foster (1989), anne-baba ve ergen arasında kurulan ilişkide, bilişsel yapıların ne düzeyde etkili olduğuna dair yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin kendi hayatlarında elde ettikleri deneyimleri çocukları ile olan ilişkilerinde kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin, kesinlikçi düşünme, genelleme, seçici soyutlama ve küçültme gibi bilişsel hataları çocuklarına da öğrettiklerini saptamışlardır. Bununla birlikte, çocukluk çağı deneyimleri, temel düşüncelerin ve inançların oluşumunda etkilidir (Beck, Rush, Shaw ve Emery, 1979). Doğumdan itibaren başlayıp, çocukluk ve ergenlik dönemi boyunca gelişmeye devam eden bilişsel esneklik (Gündüz, 2013), anne-baba tutumlarından önemli ölçüde etkilenmektedir. Koesten, Schrodtt ve Ford (2009) aile içi iletişim biçimlerinin, şemaların oluşumunda etkili olduğunu, bilişsel esnekliği doğrudan etkilediğini belirtirken, Anayurt (2017) bireyin yaşamını etkileyen erken dönem uyumsuz şemaların bireyin bilişsel esnekliğini azalttığını ifade etmiştir.

Tüm bu bilgiler ışığında, bilişsel esneklik ilk yaşlardan itibaren oluşmakta ve şemaların oluşumuna kaynaklık eden anne-baba tutumundan etkilenmektedir. Otoriter anne-baba tutumu katı disiplin, aşırı kural ve baskı içerdiğinden bu tutumun girişkenliği ve özerk davranışı engellediğini söylenebilir. Otoriter tutumla yetişen bir bireyin yeni bir durumla karşılaştığında katı bir bakış açısı geliştirmesi olası bir sonuç olarak düşünülebilir. Koruyucu-istekçi anne baba tutumunda kontrol ve müdahalenin fazla olması, birden çok alternatifi değerlendirme ve esnek planlama yapmayı içeren bilişsel esnekliği azaltabilir. Demokratik anne-baba tutumunda ise kural ve sınırlar tüm aile bireylerinin katılımıyla gerçekleşir. Bu tutumda problem çözme ve uyum becerilerinin anne-baba tarafından desteklendiği düşünülmektedir. Demokratik anne-baba tutumunun uyumlu şemaların oluşumuna kaynaklık edeceği düşünüldüğünden, bilişsel esnekliğin de olumlu bir gelişim göstereceği söylenebilir.

4.5. Öneriler

- ✓ Karar vermede özsayıları düşük ve olumsuz karar stillerini kullanan öğrencilere yönelik psikolojik danışmanlarca grupla psikolojik danışma faaliyetleri yürütülebilir.
- ✓ Anne- baba tutumları, bilişsel esnekliğin gelişiminde pay sahibi olduğundan öğretmenler ve okul psikolojik danışmanlarınca aile eğitimi vb. çalışmalar planlanabilir.

- ✓ Anne-baba tutumları, ebeveynlik stilleri ve aile tipleri ile bilişsel esnekliğin birlikte ele alındığı araştırmaların kısıtlı olduğu gözlenmiştir. Bilişsel esnekliğin bu değişkenlerle birlikte araştırılması alanyazına katkı sağlayacaktır.
- ✓ Araştırmada, algılanan anne-baba tutumları tek bir tutum olarak ele alınmış olup, ileride yapılacak çalışmalarda anne tutumu ve baba tutumunun ayrı tutumlar olarak değerlendirilmesi daha yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Anayurt, A. (2017). *Duygu düzenleme ile erken dönem uyumsuz şemalar, bilişsel esneklik ve ruminasyon arasındaki ilişkilerin incelenmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Anderson, P. (2002). Assessment and development of executive function during childhood. *Child Neuropsychology*, 8 (2), 71-82.
- Avşaroğlu, S. (2007). *Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bacanlı, F. & Sürücü, M. (2006). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sınav kaygıları ve karar verme stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 45, 7–35.
- Beck, A. T., Rush, A. J., Shaw, B. F. & Emery, G. (1979). *Cognitive therapy of depression*. New York: The Guilford Press.
- Bednar, E. D. & Fisher, T. D. (2003). Peer referencing in adolescent decision making as a function of perceived parenting style. *Adolescence*, 38 (152), 607 – 621.
- Bilgiç, R. (2015). *Ergenlerin cinsiyet ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik düzeyleri ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Bilgin, M. (2009). Bilişsel esnekliği yordayan bazı değişkenler. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(3), 142-157.
- Brendgen, M., Lamarche, V., Wanner, B.& Vitaro, F. (2010). Links between friendship relations and early adolescents' trajectories of depressed mood. *Developmental Psychology*, 46(2), 491-501.
- Brown, B. B. & Bakken, J. P. (2011). Parenting and peer relationships: Reinvigorating research on family-peerlinkages in adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 21(1), 153- 165.
- Brown J. E. & Mann, L. (1990). The relationship between family structure and process variables and adolescent decision making. *Journal of Adolescence*, 13(1), 25 – 37.
- Brown, J. E. & Mann, L. (1991). Decision making competence and self – esteem: a comparison of parents and adolescents. *Journal of Adolescence*, 14 (4), 363 – 371.
- Can, Ö. (2009). *Üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ve karar verme stillerinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Candangil Özcan, S. & Ceyhan, A. A. (2006). Denetim odakları farklı lise öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerine göre karar vermede öz saygı ve stres düzeyleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 71-87.
- Çelikkaleli, Ö. (2014), Ergenlerde bilişsel esneklik ile akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 347-354.
- Çolakkadıoğlu, O. (2003). *Ergenlerde karar verme ölçeği'nin uyarılama çalışması*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çolakkadıoğlu, O. (2010). *Çatışma kuramına dayalı olarak geliştirilen karar verme beceri eğitimi grup uygulamalarının ergenlerin karar verme stillerine etkisi*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çuhadaroğlu, A. (2011). *Bilişsel esnekliğin yordayıcıları*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Dennis, J. P. & Vander Wal, J. S. (2009). The cognitive flexibility inventory: instrument development and estimates of reliability and validity. *Cognitive Therapy Research*, 34, 241–253.
- Diril, A. (2011). *Lise öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeylerinin sosyodemografik değişkenler ve öfke düzeyi ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişki açısından incelenmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Dülger, Ö. (2009). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ile karar verme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eldeleklioğlu, J. (1996). *Karar stratejileri ile ana baba tutumları arasındaki ilişki*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Filippello, P., Sorrenti, L., Larcana, L. & Rizzo, A. (2013). Academic underachievement, self esteem and self-efficacy in decision making. *Mediterranean Journal of Clinical Psychology*, 1(3), 1-11.
- Friedman, I. A. & Mann, L. (1993). Coping patterns in adolescent decision making: an israel – australian comparison. *Journal of Adolescence*, 16(2), 187 – 199.
- Güçray, S. (1998). Bazı kişisel değişkenler, algılanan sosyal destek ve atılgnlığın karar verme stilleri ile ilişkisi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(9), 7 – 16.
- Güçray, S. S. (2001). Ergenlerde karar verme davranışlarının öz-saygı ve problem çözme becerileri algısı ile ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(8), 106-121.
- Gündüz, B. (2013). Bağlanma stilleri, akılcı olmayan inançlar ve psikolojik belirtilerin bilişsel esnekliği yordamadaki katkıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(4), 2071-2085.
- Janis, I. L. & Mann, L. (1976). Coping with decisional conflict: an analysis of how stress affects decision-making suggests interventions to improve the process. *American Scientist*, 64, 657-667.
- Kaşık, Z. (2009). *Ergenlerde karar verme stilleri ve algılanan sosyal destek düzeylerinin sosyal yetkinlik beklentisi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Koesten, J., Schrodt, P. & Ford, D. J. (2009). Cognitive flexibility as a mediator of family communication environments and young adults' well-being. *Health Communication*, 24(1), 82-94.
- Köse, A. (2002). *Psikolojik danışma ve rehberlik birinci sınıf öğrencilerinin cinsiyet ve algılanan sosyoekonomik düzey açısından psikolojik ihtiyaçları ve karar verme stratejilerinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kulaksızoğlu, A. (2009). *Ergenlik Psikolojisi*. (11. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y. (1992). Karar stratejileri ölçeği: geliştirilmesi ve standardizasyonu. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Türk Psikologlar Derneği Yayını, 161-170.
- Laçın, B. G. (2015). *Üniversite öğrencilerinde özyeterlilik ve stresle başa çıkma stratejilerinin bilişsel esnekliği yordama düzeyleri*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Mann, L., Harmoni, R. & Power, C. (1989). Adolescent decision making: the development of competence. *Journal of Adolescence*, 12(3), 165-189.
- Martin, M. M. & Anderson, C. M. (1998). The cognitive flexibility scale: three validity studies. *Communication Reports*, 11(1), 1-9.
- Martin, M. M & Rubin, R. B. (1995). A new measure of cognitive flexibility. *Psychological Reports*, 76, 623-626.
- Melby, J. N., Conger, R. D., Conger, J. K. & Lorenz, F. Q. (1993). Effects of parental behavior on tobacco use by young male adolescents. *Journal of Marriage and the Family*, 55, 439-454.
- Morris, G. C. (2002). *Psikolojiyi anlamak*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Öz, S. (2012). *Ergenlerin cinsiyet, sosyo-ekonomik ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik, uyum ve kaygı puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Öztürk, N., Kutlu, M. & Atlı, A. (2011). Ana-baba tutumlarının ergenlerin karar verme stratejileri üzerindeki etkisi. *İnönü üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 45-64.
- Robin, A. L. & Foster, S. L. (1989). *Negotiating parent-adolescent conflict: A behavioral family systems approach*. New York: Guilford Press.
- Schvaneveldt, J. D. & Adams, G. R. (1983). Adolescent and the decision-making process. *Theory Into Practice*, 22(2), 98-104.
- Scott, S. G. & Bruce, R. A. (1995). Decision-making style: the development and assessment of a new measure. *Educational and Psychological Measurement*, 55(5), 818-831.
- Spiro, R. J. & Jehng, J. (1990). Cognitive flexibility and hypertext: theory and technology for the non-linear and multidimensional traversal of complex subject matter. In D. Nix ve R. Spiro (eds.). *Cognition, Education, and Multimedia*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Steinberg, L. (2013). *Ergenlik*. (F.Çok, Çev.). Ankara: İmge Yayınları.
- Stevens, A. D. (2009). *Social problem solving and cognitive flexibility: relations to social skills and problem behaviour of at-risk young children*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Seattle Pacific University, Seattle, USA.
- Tatlıoğlu, K. (2010). *Farklı öz-anlayış düzeyine sahip üniversite öğrencilerinin karar vermede özsayıgı, karar verme stilleri ve kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Tunç, A. (2011). *İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin karar vermede özsayıgı ve karar verme stilleri ile algılanan ana baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Thunholm, P. (2004). Decision making style: habit, style or both? *Personality and Individual Differences*, 36, 931-944.
- Xia, Y. R., Xie, X., Zhou, Z., DeFrain, J., Meredith, W. H. & Combs, R. (2004). Chinese adolescents decision-making, parent-adolescent communication and relationships. *Marriage and Family Review*, 36(1-2), 119-145.
- Yavuzer, H. (1992). *Yaygın anne-baba tutumları, anne baba okulu*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Yörükoğlu, A. (1997). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. Ankara: Özgür Yayınları